

2. Мірчук І. Про слов'янську філософію. Спроба характеристики [пер.з пол. С.Іваник] / І. Мірчук // *Sententiae* XXV. – 2011. – № 2. – С. 177-193.
3. Мірчук І. Світогляд українського народу. Спроба характеристики / І. Мірчук. – Прага: Накладом Українського вільного університету у Празі, 1942. – С. 225-243.

Лотошніков І.О.

студент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ТРАНСФОРМАЦІЇ «МАСОВОЇ ЛЮДИНИ» В УМОВАХ ПОСТМОДЕРНУ

Проблема «масової людини» – одна з важливих проблем соціокультурної сфери, що вимагає пильної уваги громадськості, філософського осмислення і наукового дослідження. Це пов'язано зі змінами, котрі приніс з собою постмодерн. Починаючи з кінця 19 століття «масова людина» рішуче заявила про себе, вона усвідомила і навчилась використовувати свої політичні права, соціальні та економічні можливості, та створила власну масову культуру знищуючи високу, елітарну культуру. На протязі 19-20 століття можна виявити незмінні риси та типову поведінку «масової людини», але в епоху постмодерну можна виявити та дослідити нові риси та ознаки мас. Метою цієї статті є спроба осмислення та аналізу змін, які відбулись з «масовою людиною» в епоху постмодерну.

Появу «масової людини» можливо датувати 19 століттям. Одним з перших хто торкнувся цієї теми є іспанський філософ Х.Ортега-і-Гасет. Він пов'язує активність та появу «масової людини» через кризу європейської культури, індустріалізації та технізації усього світу. Одними із важливих чинників повстання мас Ортега-і-Гасет вважає поліпшення якості життя, великий потенціал життєвих сил і необмежені можливості, які тепер існують. Все це призводить до того, що маси відчувають всездозволеність. «Ми живемо в епоху зрівнювання: зрівнюються багатства, культура, слабка і сильна стать, континенти. Нашестя мас виглядає як прилив величезних сил і можливостей. Швидкість, з якою все змінюється, енергія і натиск, з якими все відбувається, пригнічує людей архаїчного складу – розлад їхнього життєвого ритму з ритмом епохи» [1, с. 340]. Важливо відзначити, що визначною особливістю маси того часу є те, що масовість стає не тільки кількісною та соціальною характеристикою, а й якісною. «Масова людина» може з'являтися у різних соціальних верстах населення. «Масова людина» живе за принципом бути «як всі», вона ідентифікує себе з іншими та намагається досягнути анонімності та зняти з себе будь яку відповідальність. Також, її відрізняє достатньо низький інтелектуальний рівень та деструктивний характер буття. Ці характеристики негативно впливають на високу та елітарну культуру, яка зазнає впливу від мас,

та на можливість існування демократії як такої, яка згодом може обернутись гіпердемократією чи тоталітаризмом.

У 20 столітті, доцільно сказати про культ споживання. Формується так зване суспільство споживання, яке тісно пов'язано з поняттям маси. Перш за все, це пов'язано з економічною організацією суспільства. ринкова економіка, яка сформувалась у 20 столітті, вона спрямована на збільшення виробництва, та орієнтована на масове виготовлення, а отже і на споживання товарів. У зв'язку з цим відбувається ірраціональна надмірність виробництва яка приводить до апатичності, пасивності індивідуумів [2, с. 33-34]. В результаті цього, суспільство замість руху вперед і розвитку засуджує себе на вічне повернення до того ж самого, на нескінченне і безглузде відтворення раніше вироблених продуктів, на заміщення якісних характеристик кількісними. Такі індивіди живуть життям без руху, в світі без минулого і майбутнього, в ньому є тільки сьогодні, і нічого крім «повторюваного теперішнього» [3, с. 132]. Отже, масове споживання є однією з характеристик сучасної «масової людини», завдяки культурі споживання, влада може успішно контролювати «масову людину». Тому з'являється думка, стосовно взаємозв'язку між тоталітаризмом і масами. Там де є маси є й тоталітаризм, а ліберальні та демократичні установки змінюються на протилежні.

Згодом агресивність мас змінилося їх пасивністю і індиферентністю. Згідно Бодрію, маса тепер володіє найвищою ступеню імплізії – здатністю поглинати будь-який посыл структур громадських відносин, які стосуються політики, культури, економіки. [4, с. 12] Маса не є референтом, вона не піддається оцінці і не виробляє ніяких смислів. У сучасному світі маса існує тільки тут і зараз, (це властиво і окремому індивіду в епоху постмодерну, якого в своїх роботах описує З.Бауман, Ж. Ліотар та ін.) Тому для маси не існує ні минулого, ні сьогодні. Нова еліта зацікавлена в неосвітченості натовпу, тому що чим гірше «якість» людей, тим легше вони піддаються впливу і тим легше ними керувати. Однак, тому що маса тепер подібна чорній дірі (імплізівність), яка поглинає та спотворює енергію, вона починає спотворювати і не сприймати інформацію, яка використовується як інструмент підпорядкування і контролю. Керувати масами стало вкрай складно. Саме тому, для ідеологічного підпорядкування маси, донесення до неї інформації, використовується максимальний напір інформації з необмеженим доступом. Незважаючи на пасивне поглинання і відсутність відповіді від мас, «мовчазна більшість», при нескінченних повторях деяких образів і лаконічних слоганів, все ж формує певний тип поведінки, поза яким вона не може діяти. Крім цього, ключову роль в підпорядкуванні маси грає нескінченне виробництво всіляких благ і товарів.

У ситуації постмодернізму втрачається одна з функцій еліти – бути носієм і творцем високої культури. У своїй книзі «Повстання мас» Ортега-і-Гассет представляє еліту як опозицію масі, вона знаходиться на вищому рівні духовно культурної життєдіяльності, ніж маси. Раніше, елітарна культура характеризувалася закритістю, їй був притаманний духовний аристократизм і самодостатність, тепер ми бачимо відносно відкритість цієї культури. Нині,

сучасна еліта протиставляється масі не в культурному відношенні, а тільки в відношенні до влади. Вона не є зразком в культурному відношенні, вона не ставить перед собою мету турботи про маси. Здається, що в постмодерні, в саму еліту прийшла масова людина, однак вона більш успішна, активна і щаслива ніж інші. Раніше передбачалося, що, «масова людина» являє собою певну соціальну спільність зі своєю певною ідентичністю, тепер же, масова людина визначається способом мислення і стилем життя. У суспільстві, яке орієнтувалося на традиційну систему цінностей, «масова людина» була вписана в певну ієрархічну систему статусів – соціальну і культурну. Однак, в постмодернізмі вона не належить певній системі, так як постмодерн стирає відмінності і руйнує всілякі ієрархічні відносини. Сучасне суспільство організовано принципово плюралістично, що веде до знецінення всього.

Головна життєва функція сучасної «масової людини» – радикальне споживацтво, вона здатна освоювати простір вшир, поверхнево, також, вона втратила імпульси справжнього розвитку, імпульси внутрішні, глибинні [5, с. 160]. Головна поведінкова стратегія масового людини – бути «як усі». Однак, вже неможливо говорити про поведінку «яки усі», яка панує у масі. З часом, і з тими змінами, що приніс з собою постмодерн, людська ідентичність втрачає конкретність та має тенденцію постійно змінюватися та трансформуватися. Тепер не можливо відслідкувати одну конкретну поведінку, вона змінюється, тому казати про поведінку «як усі» недоцільно. Індивіди у масі хаотично пересуваються і можуть змінювати свої рішення кожен хвилину. Таким чином маса не має чіткої єдності чи ідентичності, вона різноманітна. Можливо порівняти її з поняттям «множини» Хардта и Негрі, але на мій погляд ця маса все ж не продуктивною, вона не утворює смисли, і звісно ж не може призвести до справжньої демократії, тільки до тоталітарної демократії.

Таким чином «масовій людині» епохи модерну властиве задоволення від ідентичності з іншими, від збігу своїх бажань, ідей та способів буття. Їй притаманна особлива активність, ця активність породжується гіперспоживанням, це абсолютна не-творчість, яка має величезну енергію та спотворює культуру. Маси постмодерну ліквідують класи, явище «соціального» та історичний процес. Маса – мовчазна більшість, вона нікуди не рухається та нічим не займається, вони тільки споживають та потребують видовищ. Крім цього, маси постсучасності відрізняються від маси модерну тим що останні мали ідентичні копії, а перші – не мають ідентичності взагалі, вони являють собою сукупність різноманітних симулякрів.

Список використаних джерел:

1. Ортега-и-Гассет, Х. Восстание масс: Сб. / Хосе Ортега-и-Гассет ; пер. с исп. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – С. 340.
2. Маркузе Г. Одномерный человек / Г. Маркузе (пер. с англ. А. А. Юдина). – М.: АСТ, 2009. – С. 33-90.
3. Дебор Г. Общество спектакля. Пер. с фр. / Г. Дебор. – Перевод С. Офертаса и М. Якубович. М.: Изд-во «Логос» 1999. – 224 с.
4. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства или конец социального / Ж. Бодрийяр. – Пер. с фр. Н.В. Суслова. Екатеринбург: Изд-во УГТИ, 2000. – С. 12.

5. Делез Ж. Гваттари Ф. Капіталізм и шизофренія. Анти-Едип. / Ж. Делёз; Ф. Гваттари. – Екатеринбург: У-Фактория, 2007. – 672 с.

6. Хардт М. Імперія / М. Хардт, А. Негри. – Пер. с англ., под ред. Г.В. Каменской, М.С. Фетисова – М.: Праксис, 2004. – С. 14, 100.

Сергієнко Т.М.

студентка,

Науковий керівник: Бичков М.М.

кандидат філософських наук, доцент,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

СУПЕРЕЧЛИВИЙ ХАРАКТЕР ЦІННІСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В умовах кардинальних соціально-економічних і політико-правових трансформацій в Україні (як і в інших пострадянських країнах) спостерігається зростання етнокультурного партикуляризму і субкультурної різноманітності, посилення геополітичної та гео економічної конкуренції, збільшення територіальних переміщень великих груп людей.

Невдалий досвід реформування економіки та політичної системи України, незважаючи на окремі періоди економічного зростання та розвитку демократичних політичних інститутів, зумовлений насамперед невідповідністю цінностей суспільного життя сучасним цивілізаційним вимогам [2].

Отже, сьогодні проблема цінностей вийшла за рамки наукового і філософського людинознавства і виявилася у найвищій мірі життєвою проблемою, бо під сумнів поставлено саме існування людства та його цивілізації.

Ніколи ще системи цінностей, яких дотримується людство, держави, нації, соціальні групи, індивіди не виступали такими факторами їх розвитку, від яких у значній мірі залежить не просто зміст і напрямок людської історії, але й те, чи буде ця історія мати продовження, чи вона обірветься.

В незалежній Україні старі цінності співіснують з новими. Тобто, в країні є реальний ґрунт ціннісного розколу, зіткнення різних систем політичних і економічних цінностей.

Метою кожного сучасного політичного режиму є прагнення сформувати саме таку систему цінностей, на яку орієнтуватиметься широкий загал. Суспільство, у якому досягнуто консенсус щодо визначення цінностей, може розглядатися як стабільна система, оскільки в ній зникає головне джерело суперечностей між окремою особою і суспільством в цілому. Тим часом у країнах, які недавно стали на шлях демократичних перетворень, виникають тенденції ціннісних розколів. Сучасний період розвитку української держави, соціальних інститутів та суспільних відносин визначається як період